

поетапної розробки наукового забезпечення (криміналістичних засобів, прийомів, методів);¹⁵ криміналістичне забезпечення не охоплює організацію забезпечення слідчої діяльності – створення умов для сприйняття та використання практикою цих рекомендацій. Впровадження розроблених рекомендацій в практику здійснюється перш за все криміналістичними науково-практичними підрозділами.¹⁶

Таким чином, на нашу думку, криміналістичне забезпечення протидії злочинності на державному кордоні – це система криміналістичних рекомендацій, засобів, прийомів та методів, які адресовані відповідним суб'єктам правоохоронної діяльності у сфері забезпечення прикордонної безпеки та сприяють у разі їх застосування ефективному розслідуванню порушень державного кордону.

ПРІОРИТЕТНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Баюк Микола Іванович,

кандидат наук з державного управління, директор Хмельницького центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій

Гострою, актуальною темою сьогодення стало вироблення та ефективне провадження політики національної безпеки, і зокрема, її важливої складової – державної безпеки гуманітарної сфери (далі – ДБГС). Провідним у вирішенні цього складного завдання, є в першу чергу забезпечення безпеки і реалізації інтересів та цінностей держави в гуманітарній сфері – освіті, релігії, інформації, культурі, науці, охороні здоров'я, адже саме на державному рівні закладається фундамент ефективної реалізації політики щодо захисту індивідуальних

---

¹⁵ Черноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД», 2017. С.49.

¹⁶ Бахин В.П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962-2002). Киев, 2002. С.21.

цінностей та інтересів кожного громадянина України в галузях гуманітарної сфери.

Дослідження змісту національних цінностей, державних інтересів, цілей є системоутворюючою основою державного управління безпекою в гуманітарній сфері України і зміна змісту державних інтересів викликається наявністю політичної ситуації, орієнтирів політичної еліти, тенденціями в різних підсистемах гуманітарної сфери. Незмінними залишаються інтереси держави у захисті незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України¹⁷.

Основу загроз ДБГС, її підсистемам складають внутрішні та зовнішні реальні явища, ситуації, процеси спрямовані проти реалізації державних інтересів у гуманітарній сфері, духовного розвитку особистості, національних цінностей держави. Відповідно до проведеного аналізу, систематизовано наступні загрози ДБГС: відсутність нової державницької, національної ідеї; критичний стан розвитку культурних ідей; надмірна політизація питань мови, історії, релігії; низький рівень використання української мови в управлінських структурах; невитребуваність, безробіття, міграція молоді, кваліфікованої робочої сили, інтелектуального потенціалу; зниження ефективності системи освіти і виховання; недостатній розвиток інноваційних процесів у освітній, науковій, культурних галузях; неефективна антипропаганда антидержавним, антинаціональним діям; недостатня професійність кадрів у галузях гуманітарної сфери; недостатня розробленість та реалізація нормативно-правового забезпечення ДБГС України. Загальнодержавні загрози ДБГС характерні і для регіонів країни¹⁸.

Головними складовими організаційно-правового механізму протидії загрозам у гуманітарній сфері виступають: суб'єкти уповноважені організувати, забезпечувати і здійснювати протидію в усіх її проявах; правові

---

¹⁷ Ситник Г.П. Національна безпека України: теорія і практика: [навч. посіб.] / за заг.ред. Г.П. Ситника. Хмельницький; Київ: Вид-во «Кондор», 2007. 616 с.

¹⁸ Чупрій Л.В. Виклики та загрози в гуманітарній сфері України в контексті формування загальноукраїнської ідентичності. *Науково-вісник Академії національної безпеки*. 2016. №3-4. С.156–172. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/nivanb_2016_3-4_14

норми та засоби і форми діяльності суб'єктів спрямованої на упередження, нейтралізацію та подолання загроз.

Проведене у 8-ми областях України соціологічне опитування державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування за блоками питань сформованих за підсистемами державної безпеки гуманітарної сфери України засвідчило, що 50,4% опитаних вважають, що в їх регіонах наявні загрози ДБГС України, а 49,6 – вважають, що відсутні. Респонденти вважають, що для України в цілому найбільша кількість і рівень загроз ДБГС існує в галузі освіти та інформаційній сфері. Найбільш пріоритетними завданнями забезпечення ДБГС респонденти вважають налагодження дієвої системи надання якісних освітніх послуг (71,5%) та вжиття заходів щодо консолідації та конструктивної дії органів влади та громадських організацій, політичних партій (57,3%)¹⁹.

Розв'язання суттєвих прогалин безпеки в галузях означеної сфери вбачається шляхом обґрунтування організаційної структури та впорядкування функціональної взаємодії усіх складових системи державного управління ДБГС України.

Пропонується структурно-функціональна модель системи державного управління ДБГС України, що складається із двох змістовних блоків - структурного та функціонального²⁰.

Ключовим в механізмі координації управління державною безпекою гуманітарної сфери України є створення координаційних центрів відповідно до рівнів управління, у які мають увійти представники відповідних органів державної влади та громадських інституцій. Основними функціями державних, обласних координаційних центрів мають стати: організаційна, координаційна, планувально-розпорядча, аналітична, прогностична, контрольна, мотиваційна.

Інша процесуальна модель системно-аналітичної складової державного управління державною безпекою гуманітарної сфери характеризує

---

¹⁹ Баюк М.І. Формування та реалізація політики державної безпеки в гуманітарній сфері України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. держ. наук: спец. 25.00.05 "Державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку". Хмельницький, 2018. 20 с.

²⁰ Баюк М.І. Удосконалення процесу формування та реалізації політики державної безпеки в гуманітарній сфері України. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2018. №6. С.93-98.

узгодженість термінів, порядок розгортання та зміст етапів реалізації функцій управління відображених у структурно-функціональній моделі. Процесуальна модель складається з чотирьох етапів, які впорядковані в процесні блоки та розкривають зміст окремих управлінських процесів: організаційно-підготовчого, констатуючого, формуючого, реалізаційного.

Доведено, що завдяки успішному застосуванню організаційного механізму має бути забезпечено: вироблення доктрин, концепцій, стратегій, програм, заходів протидії і нейтралізації загроз в гуманітарній сфері; здійснення модернізації, удосконалення ієрархічно-управлінських структур; комплексне кадрове, фінансове, матеріально-технічне, інформаційне забезпечення життєдіяльності складових системи; постійний моніторинг процесів; прогнозування змін та потенційних загроз державній безпеці; прогнозування, виявлення та оцінка можливих загроз; розроблення пропозицій і рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень; протидія та усунення впливу загроз і дестабілізуючих чинників на державні інтереси; оцінки результативності спільних дій органів влади, громадськості щодо забезпечення ДБГС України.

Результативність протидії загрозам ДБГС України залежить від своєчасного, якісного правового забезпечення механізмів державного управління цими процесами. Тому є необхідним: провести кодифікацію культурної сфери і прийняття уніфікованого універсального консолідованого нормативно-правового акту – Кодексу законів України про культуру; внести зміни щодо посилення відповідальності за руйнування чи розкрадання пам'яток культури; розробити Стратегію розвитку вітчизняних культурних індустрій; внести зміни, щодо оптимізації фінансового забезпечення культурної сфери; розробити та затвердити державну програму модернізації видавничо-поліграфічного комплексу України; розробити довготривалу Державну програму розвитку пам'яткоохоронної сфери; вдосконалити чинне законодавство щодо формування корпоративної та приватної культури благодійництва та меценатства; прийняття на рівні Міністерства освіти і науки

нової концепції викладання історії України в школі; розробка державної програми популяризації життя та діяльності визначних українських діячів; вдосконалення законодавства щодо свободи совісті й віросповідання; розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проект ЗУ «Про захист громадян від деструктивних психологічних впливів на психіку людини»; ухвалити закон про Концепцію державної етнонаціональної політики України; розробити та затвердити Концепцію інформаційної безпеки України, Концепцію гуманітарного розвитку України, Положення про координаційний центр з питань управління в гуманітарній сфері на рівні держави, області ²¹.

Наукове дослідження свідчить, що формування та реалізація політики ДБГС України прямопропорційно залежить від врахування особливостей історичного, культурного, економічного розвитку регіонів, наявних негативних викликів, тенденцій, загроз в гуманітарній сфері, забезпечення, збереження та розвитку духовної єдності територій, ефективності діяльності державних регіональних органів, їх взаємодії з громадськістю і жителями регіону.

Основою має стати Концепція регіональної політики державної безпеки гуманітарної сфери, мета якої полягає у реалізації політики державної безпеки у виявленні, упередженні та ліквідації загроз гуманітарного розвитку регіону; захисті територіальних цінностей, регіональних державних інтересів; створення умов для максимального розвитку української культури, якісної освіти, розкриття творчого, інтелектуального потенціалу регіону, самореалізації особливостей відповідно до її духовних і матеріальних потреб.

---

²¹ Баюк М.І. Удосконалення процесу формування та реалізації політики державної безпеки в гуманітарній сфері України. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2018. №6. С.93-98.